

*Затверджено вченою радою
факультету правничих наук НаУКМА
(протокол № 15 від 23 грудня 2024 року)*

ЗВІТ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ПРАВО»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право»
Кваліфікація: бакалавр права

1. ВСТУП

1.1. Моніторинг освітньої програми «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право» (далі – ОП) проводився на виконання вимог п. 5. Положення про освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», затвердженого наказом НаУКМА від 26.01.2024 № 32, та п. 34. Графіка-календаря освітнього процесу на 2024-2025 навчальний рік в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», затвердженого наказом НаУКМА від 20.08.2024 № 443.

1.2. Моніторинг ОП проводився для забезпечення якості освітнього процесу, з'ясування її актуальності та визначення відповідності програмних результатів навчання досягнутим цілям. Його основним призначенням є аналіз та систематизація отриманої інформації щодо стану реалізації чинної ОП, а також безпосереднє оцінювання її якості.

1.3. Моніторинг ОП здійснювався робочою групою викладачів та співробітників факультету правничих наук, за участі провідних фахівців в галузі права, роботодавців, здобувачів вищої освіти та інших стейкхолдерів, очолюваною гарантом ОП завідувачем кафедри приватного права, кандидатом юридичних наук Яцкевичем І. І. Моніторинг є внутрішнім та проводився на рівні закладу вищої освіти (далі – ЗВО).

1.4. Моніторинг проводився відповідно до таких принципів:

- доцільності, системності та прозорості моніторингових процедур;
- забезпечення рівних умов для усіх учасників дослідження в процесі збору та обробки інформації;
- безпеки персональних даних та дотримання етичних правил поведінки під час дослідження;
- об'єктивності аналізу отриманих в процесі моніторингу інформаційних масивів;
- відповідального ставлення учасників дослідження до своєї діяльності.

1.5. Методи проведення моніторингу ОП та її компонентів містять:

- опитування здобувачів вищої освіти з метою оцінювання викладання, організації освітнього процесу та системи оцінювання знань здобувачів вищої освіти, а також вихідної інформації відповідно до показника успішності;
- опитування роботодавців та інших стейкхолдерів щодо показників успішності реалізації ОП, а також ознайомлення з прогнозами роботодавців щодо появи нових видів професійної діяльності в галузі права та змін на ринку праці;
- опитування випускників для аналізу та врахування інформації щодо їх кар'єрного шляху та працевлаштування;
- проведення обговорення ОП у фокус-групах;
- аналіз і систематизацію отриманих результатів опитування;
- аналіз та оцінку навчального плану та силабусів навчальних дисциплін;
- аналіз та оцінку відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми та структурно-логічній схемі викладання дисциплін;
- перегляд відповідності форм та методів викладання вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи;
- обговорення з викладачами кафедри змісту викладання, узагальнених результатів семестрового опитування студентів.

1.6. Моніторинг ОП здійснювався у декілька етапів:

- перегляд законодавчої бази, нормативних документів НаУКМА з метою визначення необхідності внесення змін до ОП;
- опитування та отримання рецензій різних категорій стейкхолдерів, а також обговорення ОП у фокус-групах;
- аналіз ОП, оформлення результатів моніторингу робочою групою;
- обговорення на кафедрі (із запрошенням різних категорій стейкхолдерів) і схвалення результатів моніторингу з висновком щодо потреби внесення змін;
- обговорення ОП на засіданні вченої ради і затвердження результатів моніторингу.

1.7. Результати проведеного робочою групою моніторингу ОП відображені у цьому звіті, розглянуті на засіданні кафедри приватного права та затверджені на вченій раді факультету правничих наук (далі – Факультет).

2. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ТА ОСВІТНІ СТАНДАРТИ

2.1. В Україні право на освіту гарантовано на конституційному рівні (ст. 53 Конституції України). Водночас суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначення компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти врегульовано Законом України «Про освіту».

2.2. Законом України «Про вищу освіту» визначено основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, яка згідно ст. 11 цього Закону складається із ЗВО всіх форм власності; рівнів, ступенів та кваліфікацій вищої освіти; галузей знань і спеціальностей; освітніх програм; ліцензійних умов провадження освітньої діяльності; органів, що здійснюють управління у сфері вищої освіти; учасників освітнього процесу.

2.3. Підготовка фахівців з вищою освітою згідно ст. 5 цього Закону здійснюється за відповідними освітніми програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень; науковий рівень. При цьому здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою освітньої програми (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: молодший бакалавр; бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук.

2.4. Законом України «Про вищу освіту» для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій (*далі – НРК*) розробляються стандарти вищої освіти, які використовуються для визначення та оцінювання якості вищої освіти та результатів освітньої діяльності ЗВО, результатів навчання за відповідними спеціальностями. Водночас стандартом вищої освіти у розумінні цього Закону є сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності (ст. 10). Зокрема, стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти за відповідною спеціальністю та мінімальний обсяг практичної підготовки для освітньо-професійних програм; опис предметної області, що містить інформацію про об'єкт вивчення та його теоретичний зміст, а також інформацію про методи, методики, технології та інструменти, які випускник повинен вміти використовувати у своїй професійній діяльності; перелік обов'язкових компетентностей випускника та форми атестації здобувачів вищої освіти тощо. Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів і галузевих об'єднань

організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. У 2024 р. до Закону України «Про вищу освіту» було внесено зміни, зокрема, викладено у новій редакції статтю 9¹ цього Закону щодо освітніх програм, де деталізовано вимоги до опису освітніх програм, цілі міждисциплінарних освітніх програм.

2.5. Законодавством України до певних спеціальностей, які передбачають особливо відповідальну роботу, посилено вимоги до освітньої діяльності з підготовки фахівців та запроваджено додаткове регулювання, включно із доступом до професії (п. 9 ч. 1 ст. 13 Законом України «Про вищу освіту»). Впровадження додаткового регулювання дозволило визначити єдині підходи щодо регулювання освітньої діяльності з підготовки фахівців у певних сферах, встановити додаткові вимоги для здобуття вищої освіти за відповідними спеціальностями, окреслити структуру освітньої програми, змісту освіти, організації освітнього процесу та атестації здобувачів вищої освіти. Наказом МОН України від 22.05.2020 № 673 спеціальність 081 Право галузі знань 08 Право була включена до переліку спеціальностей, здобуття освіти з яких необхідне для доступу до регульованих професій.

2.6. Наказом МОН України від 20.07.2022 р. № 644 (зі змінами згідно з наказом МОН від 20.03.2023 № 397) було затверджено та введено в дію стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право (далі - *Стандарт*). Цей Стандарт є рамковим документом, в якому визначається сукупність обов'язкових вимог до освітніх програм підготовки бакалаврів за спеціальністю 081 Право стосовно:

- обсягу кредитів ЄКТС, необхідного для здобуття освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 081 Право, що загалом складає 240 кредитів ЄКТС, з яких не менше 150 кредитів ЄКТС має бути спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, визначених цим Стандартом, та не менше 15 кредитів ЄКТС повинно спрямовуватися на практику у сфері права, у тому числі не менше 5 кредитів ЄКТС на практику або в судах, або в системі прокуратури, або адвокатури.
- мінімального рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за відповідною освітньою програмою, та результатів їх навчання;
- методів, методик та технологій, що застосовуються у навчальному процесі;
- нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у термінах результатів навчання;
- переліку обов'язкових компетентностей випускника, інтегральною з яких є здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності;
- форм атестації здобувачів вищої освіти.

При цьому ЗВО має право самостійно визначати перелік дисциплін, практик та інших освітніх компонентів, необхідний для набуття визначених

Стандартом компетентностей, а наведений у Стандарті перелік компетентностей і результатів навчання не є вичерпним. Тобто, ЗВО при формуванні освітніх програм можуть зазначати додаткові вимоги до компетентностей і програмних результатів навчання, а також запроваджувати додаткові форми атестації здобувачів вищої освіти. ЗВО мають право також використовувати власні формулювання спеціальних (фахових) компетентностей і результатів навчання, забезпечуючи при цьому, щоб сукупність вимог освітньої програми повністю охоплювала всі вимоги стандарту.

2.7. Стандарт застосовується для визначення й оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО. Зокрема, Стандартом передбачено, що система оцінювання результатів навчання повинна базуватись на таких основних принципах:

- обґрунтованість – оцінка повинна бути співмірною рівню результатів навчання;
- неупередженість – результати оцінювання мають бути об'єктивними і не залежати від суб'єктивної позиції того, хто оцінює, а критерії та методи оцінювання – єдиними для всіх, хто оцінюється;
- зрозумілість – система оцінювання повинна бути чіткою і абсолютно визначеною наперед як для тих, хто оцінює, так і тих, кого оцінюють;
- корисність – оцінювання повинно позитивно сприйматись тими, кого оцінюють, і бути внеском у здійснення завдань освітньо-професійної програми.

Результати навчання повинні співвідноситися з компетентностями випускника, що відображається у Матриці відповідності визначених Стандартом компетентностей дескрипторам НРК та Матриці відповідності визначених Стандартом результатів навчання та компетентностей НРК.

2.8. Освітня програма «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право», щодо якої проводиться моніторинг, була розроблена робочою групою факультету правничих наук НаУКМА у відповідності до вимог чинного законодавства. Освітня програма «Право» була обговорена на зустрічах зі стейкхолдерами, зокрема 13 грудня 2023 р. з представниками Адвокатського об'єднання «Арцінгер» та 19 грудня 2023 р. з керуючим партнером міжнародної юридичної фірми «Бейкер Макензі Україна Б. В.» Сергієм Чорним, схвалена на засіданні вченої ради факультету правничих наук 15 січня 2024 р. (протокол № 1) та затверджена вченою радою НАУКМА 25 січня 2024 р. (протокол № 2). З часу офіційного затвердження освітньої програми «Право» у січні 2024 р. до моменту проведення цього моніторингу жодних суттєвих змін у нормативних документах, що регулюють освітню діяльність з підготовки фахівців у сфері права у ЗВО не відбулося. Нині ще триває робота над проектом профільного закону «Про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію», що у майбутньому визначатиме особливості правничої освіти в Україні та потребуватиме врахування його норм в освітніх програмах.

Також наявна Концепція проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії. У разі ухвалення зазначеного закону на основі вказаної концепції слід буде розглянути необхідність внесення змін до освітньої програм. На дату складання звіту не має потреби вносити зміни до освітньої програми з метою приведення її у відповідність із положеннями законодавства.

3. РЕЦЕНЗУВАННЯ ОП ТА ОБГОВОРЕННЯ У ФОКУС-ГРУПАХ

3.1. Рецензування ОП здійснювалося незалежними та авторитетними експертами, що мають відповідну кваліфікацію та практичний досвід роботи у сфері права. Рецензування відіграє важливу роль у визначенні якості ОП, її відповідності встановленим стандартам вищої юридичної освіти, а також дозволяє поглянути на ОП крізь призму її ефективності. Метою рецензування ОП є належне забезпечення її якості, виявлення недоліків та слабких сторін ОП, а також врахування рекомендацій провідних науковців та досвідчених фахівців-практиків в галузі права з метою її поліпшення. Для реалізації цієї мети робоча група з проведення моніторингу ОП звернулася до низки незалежних експертів та авторитетних представників професійної правничої спільноти, що дозволило отримати наступні результати рецензування.

3.1.1. Так, *юридична фірма «Селепей, Волковецький і партнери»* високо оцінила бакалаврську програму «Право». Зокрема, було відзначено, що студенти вивчають не лише класичні юридичні дисципліни, а й отримують знання з економіки, політології, філософії та соціології. Це дозволяє розуміти право в ширшому контексті та ефективніше адаптуватися до різноманітних ситуацій у професійній діяльності. Програма орієнтована на використання сучасних методик викладання, включаючи кейс-стаді, моделювання судових процесів, інтерактивні лекції та практичні заняття. Такі підходи сприяють розвитку критичного мислення задля аналізу та вирішення правових проблем.

Окремо підкреслено, що практичній підготовці приділяється увага. На думку рецензента юридичні клініки, стажування в судах, державних органах та приватних юридичних фірмах формують у студентів необхідні навички для ефективної роботи в юридичній сфері. Компанією підкреслено, що випускники програми мають високу конкурентоспроможність на ринку праці, демонструючи професіоналізм, етику та здатність до швидкої адаптації у змінному середовищі.

Загальний висновок рецензента – бакалаврська програма «Право» НаУКМА заслуговує на високу оцінку та є гідним вибором для усіх, хто прагне досягти успіху в юридичній сфері та зробити вагомий внесок у розвиток правової системи України.

3.1.2. *Адвокат Тарас Чорний* у підготовленій ним рецензії вказав, що освітня програма демонструє особливий творчий підхід та високий рівень відповідності сучасним викликам у юридичній сфері, що вона створена таким чином, щоб забезпечити студентам широкий спектр знань та навичок, які затребувані як на національному, так і на міжнародному ринку юридичних

послуг. На думку рецензента програма включає як теорією, так і практику, має оригінальні авторські курси. При цьому збережено значну увагу вивченню засадничих дисциплін з теорії права, конституційного, адміністративного, цивільного права.

Він відзначив, що системний та послідовний підхід до навчання, написання письмових робіт, увага до академічної доброчесності робить випускника Києво-Могилянської академії повністю готовим до занурення у практичну діяльність. Було підкреслено, що вказана освітня програма є прикладом сучасного підходу до юридичної освіти, орієнтованого на потреби юридичного ринку. У програмі враховано ключові тенденції правничої професії, що робить її однією з найперспективніших у своїй категорії. Окремо рецензент вказав, що великий акцент зроблено на розвиток практичних навичок. Включення модулів із підготовки правових документів, судового представництва та клієнтоорієнтованості формує у студентів впевненість у своїх силах. Адвокат позитивно оцінив гнучкість програми у виборі дисциплін, що дозволяє студентам спеціалізуватися у певних галузях права. Це важливий фактор, який сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних працювати у вузькоспеціалізованих сегментах ринку. Рецензент відзначив, що освітня програма відзначається інноваційністю: впровадженням сучасних технологій (наприклад, використання LegalTech у навчанні та можливістю участі студентів у міжнародних проектах, стажуваннях та змаганнях як moot courts.

Рецензентом було сформовано окремі пропозиції рекомендаційного характеру, які не впливають на загальну високу оцінку рецензованої програми:

Він пропонує розглянути можливість запровадження додаткового курсу, присвяченого поглибленому вивченню «інформації» як особливого об'єкта цивільних прав. Ця тема є актуальною. Та динамічно розвивається у прогресивних юрисдикціях, з огляду на постійну еволюцію регулювання «персональних даних», «інтелектуальної власності», «штучного інтелекту», науково-технічної інформації, отриманої в результаті досліджень, включно з НДДКР, тощо.

Також рецензент вважає, що варто доповнити практично орієнтовані курси тренінгами (чи іншими формами підвищення професійного рівня) щодо ведення перемовин, публічних виступів, щодо розуміння та застосування інструментів роботи з клієнтами тощо.

Загальний висновок рецензента - про цілісність, належну якість та ефективність рецензованої освітньої програми, яка спрямована на те, щоб її випускники стали висококваліфікованими, затребуваними, відповідальними фахівцями, які розуміють роль права, етики і доброчесності та прагнуть безперервного професійного вдосконалення.

3.1.3 Суддя Верховного Суду Мирослава Білак при оцінці ОП вказала на її спрямованість на підготовку висококваліфікованих правників, здатних ефективно працювати в умовах сучасної правової реформи та виконувати важливі функції в судовій системі України. Рецензент підкреслила, що програма побудована на принципах системного підходу, що включає кілька

ключових блоків: теоретичну підготовку, практичну підготовку та розвиток навичок дослідницької діяльності. Це дозволяє здобувачам освіти отримати ґрунтовні знання, які дозволяють їм не тільки працювати за традиційними юридичними стандартами, але й адаптуватися до нових вимог, що ставляться до сучасних юристів. Також нею було особливою важливістю блоку професійної підготовки, який дає змогу здобувачам не лише ознайомитися з основними принципами наукової діяльності, але й зануритись у конкретні правові галузі для отримання специфічних знань і навичок, а також те, що велика увага приділяється розвитку аналітичних здібностей, здатності до глибокого аналізу юридичних ситуацій та застосування критичного мислення в процесі правозастосування. Додатково рецензент відзначила важливість мовної підготовки, яка має вирішальне значення для юриста, що працює в міжнародному середовищі та взаємодіє з іноземними колегами. Розвиток навичок володіння англійською мовою, зокрема для наукового письма та правових консультацій, є надзвичайно актуальним у глобалізованому правовому середовищі.

Її оцінка ОП є позитивною, оскільки вона відповідає сучасним вимогам до підготовки юристів, які повинні мати не лише професійні знання, але й бути здатними до незалежного наукового дослідження та аналітичної роботи в умовах динамічного правового середовища.

Водночас рецензент зауважила, що окремі дисципліни можуть бути доповнені практичними заняттями, що сприятимуть розвитку навичок роботи з реальними юридичними ситуаціями та укріпленню зв'язку між теоретичними знаннями та практичною діяльністю. Також вона звернула увагу на важливість безперервної інтеграції в навчальний процес сучасних інформаційних технологій, у т.ч. щодо інструментів, спрямованих на узагальнення судової практики, аналіз судових рішень України та країн Європи.

Загальний висновок рецензента: ОП підготовки фахівців за спеціальністю 081 «Право» НаУКМА є комплексною, збалансованою та націленою на підготовку висококваліфікованих юристів. Вона заслуговує на рекомендацію для використання у навчальному процесі НаУКМА та є важливим кроком на шляху до вдосконалення правового середовища України.

3.1.4. У рецензії виконавчого директора ГО «Трус Хаундс» Дмитра Ковалю, серед іншого, вказано, що ОП поєднує в собі глибокий академічний підхід із практичною спрямованістю. Особливо цінним є акцент на правовій етиці та соціальній відповідальності, що є надзвичайно важливим для формування не лише професійних юристів, а й активних громадян, а також те, що її зміст спрямований не лише на передачу студентам знань, а й на виховання в них соціальної відповідальності та усвідомлення важливості захисту прав людини. Відзначено таку позитивну рису, як широке охоплення дисциплін, серед яких присутні курси з прав людини, медіації та адвокації. Такі знання допомагають майбутнім юристам розуміти потреби суспільства та працювати на його благо. На думку рецензента, залучення студентів до реальних проєктів, зокрема в сфері надання безоплатної правової допомоги, створює умови для розвитку їхньої емпатії, відповідальності та вміння

працювати в команді. При цьому у рецензії вказано на доречності: розширення тематики практичних курсів із захисту прав людини. Включення модулів, присвячених захисту вразливих груп (осіб із інвалідністю, переселенців, постраждалих від насильства), зробить програму ще більш актуальною; запровадження спеціальних тренінгів з громадянського активізму. Це сприятиме підготовці юристів, які готові співпрацювати з громадськими об'єднаннями та ініціативними групами для захисту прав та інтересів громадян, а також на посиленні акценту на довкільному праві. Щодо останнього рецензент наводить один з аспектів, який міг би розглядатися – міжнародно-правовий захист довкілля в умовах збройного конфлікту та міжнародна криміналізація екоциду.

Загальний висновок рецензента: програма є чудовим прикладом синергії між академічною освітою, практикою та соціальною місією. Вона заслуговує на високу оцінку та підтримку, адже сприяє формуванню нового покоління юристів, для яких права людини, міжнародне правосуддя та соціальна справедливість є пріоритетними цінностями.

3.2. Обговорення у фокус-групах

3.2.1. Факультетом було ініційовано обговорення ОП роботодавцями у форматі фокус-груп. Кожна з компаній, яка погодилась прийняти участь у такому форматі, забезпечила присутність своїх представників, які разом з представниками Факультету висловлювали своє бачення щодо змісту та якості ОП, а також питання цифровізації освітнього процесу.

3.2.2. Основна серія зустрічей була проведена представниками Факультету, у тому числі деканом Володимиром Венгером, з роботодавцями: адвокатським об'єднанням «Sayenko Kharenko», юридичною компанією «Arzinger», юридичною компанією «Axon Partners».

Результати роботи у фокус групах щодо бачення ОП, рівня знань та навичок випускників та шляхів розвитку можна узагальнити наступним чином:

- навчальні програми Факультету відповідають вимогам підготовки фахівців за напрямом 081 «Право»;
- студенти ОП мають конкурентну перевагу завдяки участі в міжнародних модельних судових змаганнях (муткортах), що розвиває навички юридичного аналізу, чіткого подання результатів роботи, посилання на джерела та знання англійської.

Запропоновано шляхи вдосконалення ОП, а саме:

- посилити практичну складову навчальних курсів. Особливо це стосується циклу галузевих дисциплін, таких як: цивільне право, цивільне процесуальне право, податкове право, фінансове право, банківське право, корпоративне право, трудове право та ін., зокрема шляхом залучення гостьових лекторів-практиків;
- поглибити вивчення базових дисциплін, зокрема, цивільного права;

- запровадити нові курси, які викладатимуться представниками роботодавців, зокрема, «Контракти в загальному праві»;
- продовжити практику проведення на базі роботодавців літніх шкіл та стажувань, за результатами яких пропонувати студентам працевлаштування;
- звернути увагу на розвиток так званих soft skills: студенти старших курсів повинні мати навички пристосування до роботи в команді, стресостійкості, тайм-менеджменту, проєктного менеджменту, підготовки якісних презентації і т. ін.;
- звернути увагу на потребу системного бачення права;
- звернути увагу на нові сфери ринку - захист персональних даних, регулювання штучного інтелекту.

Окремо було обговорено питання цифровізації освітнього процесу зі спеціальності «Право».

Підсумки обговорення можна узагальнити наступним чином:

- необхідно розвивати цифровізацію освітніх процесів;
- в свою чергу цифровізація не означає лише дистанційне навчання, а передбачає створення цифрового освітнього середовища, зокрема, забезпечення доступу до значної кількості електронних бібліотек, юридичних баз даних, наукових публікацій та судової практики;
- у кожній конкретній дисципліні до питання цифровізації слід підходити індивідуально;
- цифровізація освітніх процесів може мати наслідком вихід за межі університету та пропонування їх студентам інших університетів, що матиме наслідком збільшення конкуренції та більш якісне викладання;
- використовувати технології штучного інтелекту та машинного навчання для персоналізації освітнього процесу, адаптуючи навчальні матеріали під індивідуальні потреби та темп навчання кожного студента. Інтелектуальні системи здатні генерувати індивідуальні завдання, оцінювати прогрес, надавати миттєвий зворотний зв'язок та рекомендації щодо покращення результатів навчання з дотриманням правил академічної доброчесності.

Зважаючи на наведене, питанню цифровізації освітніх процесів слід приділити достатньо уваги, розробити певні концепції його впровадження, що вже передбачено ОП, а тому вносити зміни до ОП та навчальних планів наразі потреби немає.

3.2.3. 18 грудня 2024 року було проведено зустріч з практиками юридичної справи для обговорення якості освітніх програм, їхньої відповідності сучасним вимогам та виявлення можливих напрямків для вдосконалення. На зустрічі були присутні Володимир Венгер, декан факультету правничих наук НаУКМА, Тетяна Федосєєва, заступник декана факультету правничих наук НаУКМА, а також Василина Яворська, головна виконавча директорка неурядової організації JustGroup, Ігор Польщиків, прокурор Дніпровської окружної прокуратури міста Києва, Володимир Васильчук, керівник підрозділу детективів Національного антикорупційного

бюро України, Станіслав Петренко, начальник організаційно-методичного відділу Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту Офісу Генерального прокурора.

Учасники зустрічі у частині, яка стосується ОП, відзначили загальну високу її якість, відповідність вимогам та орієнтацію на надання студентам як теоретичних знань, так і практичних навичок.

Зокрема, позитивно оцінили:

- значний вибір дисциплін, особливо вибіркового, що дозволяє студентам формувати індивідуальну траєкторію навчання та є перевагою ОП;
- підхід до формування пропозицій вибіркового дисциплін та їх розмежування, наприклад, позитивно оцінено рішення окремого від «Адміністративного права» викладання навчальної дисципліни «Адміністративна відповідальність».

Також у ході обговорення було висловлено кілька рекомендацій:

- звернути увагу на послідовність розташування дисциплін. До прикладу «Кримінальний процес» викладається на четвертому році навчання, у той час як бажано перенести цей курс на третій рік навчання. «Фінансове право», навпаки, доцільно було б вивчати пізніше – на четвертому курсі;
- обміркувати пропозиційність дисциплін з точки зору видимого ухилу на сторону захисту, що надає менше уваги стороні обвинувачення у курсах, що стосуються процедурних питань;
- врахувати важливість дотримання балансу між нормативними і вибілковими дисциплінами. При цьому звернуто увагу на те, що «Юридична деонтологія» пропонується як вибілковий курс, однак його важливість для формування професійної етики та розуміння юридичної професії потребує розгляду питання про його обов'язковість. Натомість, «Екологічне право» та «Податкове право» можна віднести до вибілкових дисциплін;
- у частині практичної підготовки студентів було запропоновано об'єднати навчальні дисципліни «Основи складання юридичних документів» та «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» в нову «Legal writing». Представники наголосили на значенні курсів із написання процесуальних документів для цивільного, адміністративного та господарського процесу;
- враховуючи важливість євроінтеграційних процесів було запропоновано інтегрувати право Європейського Союзу раніше, наприклад, на другому курсі бакалаврату, з подальшим розвитком цієї тематики у галузевих дисциплінах.

Загалом учасниками обговорення була дана висока оцінка ОП, відзначена її структурованість та якість. У ході обговорення учасники отримали відповіді на свої питання від представників Факультету, у т.ч. щодо послідовності та логіки розташування навчальних дисциплін у межах ОП, пропозицій вибіркового курсів тощо. Отримані зауваження та пропозиції будуть опрацьовані в робочому порядку та враховані при організації освітнього процесу за ОП.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

4.1. Результати опитування випускників Факультету та роботодавців

4.1.1. Факультетом правничих наук було проведено опитування серед випускників та роботодавців щодо якості освітніх програм. На особисті електронні скриньки випускників ФПвН було надіслано запрошення пройти опитування. Станом на 03.12.2024 вказане опитування пройшли 49 респондентів.

4.1.2. Загальні аспекти проведеного опитування.

Мета опитування: з'ясувати якість підготовки випускників освітніх програм (бакалаврського та магістерського рівнів) НаУКМА за напрямом «Право», оцінити професійні якості випускників, а також виявити сильні та слабкі сторони програм з точки зору різних категорій респондентів.

Структура анкети:

1. Питання про особу респондента.
2. **Оцінка програм:**
 - Загальна оцінка бакалаврських та магістерських програм за п'ятибальною шкалою.
3. **Позитивні аспекти:**
 - Відкриті питання щодо професійних якостей випускників, які є перевагою на ринку праці.
4. **Негативні аспекти:**
 - Відкриті питання щодо недоліків у реалізації програм.
5. **Рекомендації:**
 - Пропозиції щодо покращення навчальних програм.

Зазначені питання спрямовані на отримання різноаспектної оцінки освітньої програми зовнішніми спостерігачами та тими, хто вже мав можливість застосувати отримання знання, вміння та навички на практиці.

Формат проведення

- Опитування проводилося в онлайн-форматі за допомогою анкети, яка містила як закриті (шкаловані), так і відкриті запитання.

Обробка результатів

1. Дані були структуровані у табличному форматі (Excel).
2. Для кожної категорії респондентів виконувалися окремі підрахунки (середні оцінки, вибірка ключових коментарів тощо).
3. Відповіді на відкриті питання аналізувалися для визначення основних тем і тенденцій.

У цьому звіті про результати моніторингу відображено результати опитування ОП. Результати опитування можна систематизувати таким чином.

Загальна оцінка навчальних програми бакалаврського рівня: 4,43 (за п'ятибальною шкалою).

4.1.3. Позитивні відгуки можна підсумувати таким чином:

Респонденти відзначили такі сильні сторони випускників:

1. Володіння високим рівнем теоретичних знань та практичними навичками: вміннями аналізувати, створювати тексти, креативно вирішувати юридичні проблеми.

2. Готовність до виконання базових практичних завдань, цілеспрямованість, відповідальність.

3. Критичне мислення та навички комунікації, сильна теоретична підготовка.

4. Ініціативність, хоча іноді спостерігається потреба у додаткових фахових знаннях.

4.1.4. Негативні відгуки є малочисельними і стосуються такого:

1. Окремі випускники мають недостатньо глибокі знання із базових дисциплін.

2. Випускники не завжди здатні чітко, коротко і зрозуміло подавати вирішення конкретних задач.

3. Складність для випускників працювати в команді.

4.1.5. Рекомендації респондентів:

1. Необхідно запрошувати до співвикладання більше викладачів-практиків.

2. Створювати нові та удосконалювати наявні курси англійською мовою.

3. Зменшити кількість індивідуальної роботи та збільшити кількість аудиторних годин, особливо із фундаментальних дисциплін.

4. Застосовувати сучасні методи викладання з усіх предметів.

5. Удосконалити планування навчальних занять через оптимізацію розміщення у розкладі навчальних активностей.

6. Забезпечити викладання обов'язкових предметів, які студенти складають на ЄФВВ, зокрема, логіку.

7. Запровадити більше практично орієнтованих курсів.

8. Фінансово мотивувати участь у модельних студентських судових змаганнях.

9. Залучати більше викладачів-носіїв англійської мови.

10. Звернути увагу на роботу у правничій клініці.

11. Зменшити кількість годин кримінального права на користь податкового права, бюджетного, фінансового права.

12. Збільшити вагу підсумкового контролю у системі оцінювання, що має зменшити психологічне навантаження на здобувачів освіти.

13. Враховувати потреби ринку праці під час підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Право».

4.1.6. Окремо слід виокремити відповіді роботодавців.

Вказана категорія респондентів відзначили такі **позитивні моменти** у випускниках ФПВН:

- Готовність до виконання базових практичних завдань, цілеспрямованість, дотримання встановлених строків виконання завдань, відповідальність;

- Критичне мислення, сильні особистості з навичками, яких нема у випускників інших програм, сильніша базова теоретична підготовка, навички комунікації;

- Відзначено студентів, які мали досвід модельних студентських судових змагань (муткортів). Зазвичай такі студенти володіють краще за інших навичками виокремлення найважливішого, юридичного аналізу і вміють подавати результати своєї роботи та посилатися на першоджерела краще за своїх колег, які цього досвіду не мали.

Роботодавці звернули увагу на те, що слід збільшити обсяг викладання основних дисциплін, зокрема, цивільного права, конкурентного права; навчати студентів складати юридичні документи, вирішувати комплексні практичні ситуації, працювати у команді.

Вказана категорія респондентів звернули увагу на такі напрями розвитку, яким слід приділити більше уваги: ESG-комплаєнс, використання штучного інтелекту у праві, IT-право, право ЄС, персональні дані, а також навичка безперервного навчання протягом життя.

4.1.7. Аналіз зауважень та висновки

ОП отримала високу оцінку.

Більшість відгуків є позитивними та вбачається, що респонденти щиро раді згадувати про своє навчання, підтримувати асоціацію з НаУКМА та пропонувати шляхи для вдосконалення процесу навчання. Негативних відгуків або зауважень отримано незначну кількість. Здебільшого вони зумовлені неоднаковою мірою підготовленості випускників ОП до професійної діяльності через суб'єктивні фактори.

Разом з тим мають місце такі позитивні і негативні відгуки, які є взаємно протилежними. Так, вказується про надзвичайно високі теоретичні знання та практичні вміння, і одночасно іншим респондентом вказано на відсутність знань із базових дисциплін та невміння розв'язувати практичні ситуації.

Деякі рекомендації є суб'єктивними. Наприклад, відгук щодо збільшення аудиторних годин є таким, який демонструє індивідуальне бачення до співвідношення годин самостійної та аудиторної роботи. У той час як їх кількісне співвідношення має бути збалансованим та напряду залежить від вимог законодавства про вищу освіту, стандарту вищої освіти за спеціальністю «081 Право» та розроблених ЗВО на їх основі актами про організацію освітнього процесу.

Також вбачається, що певні негативні відгуки викликані недостатньою поінформованістю про оновлення ОП. Зокрема, зауваження про відсутність курсу конкурентного права є недоречним, оскільки такий курс пропонується серед вибіркових, а відповідна інформація є у публічному доступі на сторінці факультету.

Питання наявності не зайнятих навчальними заняттями проміжків у розкладі між парами теж є суб'єктивним. Як правило, їх використовують для підготовки до занять, для відпочинку тощо, а тому час від часу вони є необхідними.

Дискусійним є питання фінансової мотивації участі у муткортах, оскільки фінансування витрат, оплати реєстраційних та інших внесків, інших витрат, а також фандрейзинг здійснюються згідно статуту ГО «Києво-Могилянське товариство судових дебатів», питання планування бюджету та додаткового фінансування, у т.ч. університетом, донорами тощо не є безпосередньо пов'язаним з освітньою програмою. Окрім того, участь у модельних судових змаганнях може заохочуватись заходами і немайнового характеру.

Рекомендація респондентів щодо збільшення ваги підсумкового оцінювання аж до скасування оцінювання результатів навчання, отриманих під час роботи впродовж семестру, та визначення рейтингу за результатами підсумкового контролю не узгоджується з вимогами Положення про рейтингову систему оцінювання знань і компетентностей здобувачів вищої освіти Національного університету «Києво-Могилянська академія» (наказ НаУКМА від 06.07.2022 № 220). Закріплений зазначеним Положенням про рейтингову систему оцінювання порядок розподілу оцінки за 100-бальною шкалою в певних пропорціях (60:40, 70:30) встановлюється викладачем та затверджується кафедрою, при чому оцінка за залік не може перевищувати 30 балів зі 100, а за іспит – 40 балів зі 100.

Таким чином, навантаження відносно рейтингового оцінювання розподіляється пропорційно на весь семестр та на період заліково-екзаменаційної сесії раціонально. Звідси збільшення ваги підсумкового оцінювання до 100 % рейтингового оцінювання призведе до невиправданого підвищення емоційно-психологічного навантаження на здобувачів освіти. Крім того, розподіл відведеної на роботу впродовж семестру частини рейтингового оцінювання належить до компетенції викладача, який формує систему оцінювання в силабусі з урахуванням зворотного зв'язку, отриманого від студентів під час семестрового опитування студентів.

Проблема розподілу годин навчального навантаження як між різними навчальними дисциплінами, так і в межах однієї дисципліни між годинами аудиторних занять та самостійної роботи вирішується з урахуванням балансу групової та самостійної роботи. Крім того, зважаючи на те, що спеціальність «Право» охоплює достатньо широкий спектр знань та компетентностей, значне збільшення навчального навантаження на окремі дисципліни за рахунок скорочення переліку дисциплін, що доступні здобувачам освіти, призведе до

штучного обмеження обсягу (масштабу) знань та компетентностей, доступних студентам ОП.

Водночас поглиблювати вивчення окремих дисциплін залежно від планування індивідуальної освітньої траєкторії та обраної здобувачем освіти спеціалізації можливо за рахунок формування індивідуального навчального плану, обрання дисциплін сертифікатних програм, проходження практики, підготовки дослідницьких проектів тощо.

Варто також враховувати, що згідно з положеннями п. 2.2 Порядку формування індивідуальних навчальних планів здобувачів вищої освіти та проведення запису на вибіркові освітні компоненти за допомогою системи автоматизованого запису в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (наказ НаУКМА від 23.11.2023 № 445) тижневе аудиторне навантаження для студентів, що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти не повинно перевищувати 24 години, обсяг навчального навантаження на рік зазвичай не перевищує 60 кредитів ЄКТС.

Відтак, збільшення обсягу годин аудиторного вивчення окремих дисциплін при збереженні спектру знань та компетентностей, визначених державним стандартом, призведе до перевищення граничного тижневого навантаження студентів.

Надані в межах проведеного опитування рекомендації будуть опрацьовані в робочому порядку та враховані при організації освітнього процесу за ОП.

4.2. Опитування студентів окремо не проводилось, оскільки за результатом кожного навчального триместру Центр забезпечення якості освіти НаУКМА здійснює анонімне опитування студентів усіх освітніх програм усіх курсів і традиційно студенти факультету правничих наук активно приймають участь у такому опитуванні. Як приклад, за результатом оцінювання осіннього триместру навчального року 2024-2025 участь у опитуванні взяли 74,3% бакалаврів 2 курсу ФПвН. Серед питань, на які відповідали респонденти, питання про те, чи розміщено всі необхідні матеріали на DistEdu, чи рекомендована нова література для опанування курсів, чи чітко прописані вимоги курсів в силабусах, чи дозволили семінарські та практичні заняття здобути навички, необхідні для професійного діяльності тощо. Результати отриманих даних аналізуються та спрямовуються, зокрема, і на Факультет та, у свою чергу, на кафедри і викладачам для наступного врахування при викладанні та для покращення його якості.

5. ВИСНОВКИ

За результатами звіту можна зробити наступні висновки:

1. ОП відповідає чинному законодавству та освітнім стандартам.

2. Роботодавці в особі провідних юридичних фірм підтвердили відповідність ОП вимогам до підготовки правників. Висловлені пропозиції та зауваження опрацьовуватимуться у загальному порядку, у зв'язку з чим відсутня потреба у внесенні змін до ОП.
3. Рецензії суддів Верховного Суду, громадських об'єднань, керівників юридичних фірм та інших фахівців у сфері права свідчать про високу якість ОП. Вказані у рецензіях зауваження будуть опрацьовані, проте наразі відсутня потреба у внесенні змін до ОП.
4. Опитування випускників НаУКМА та роботодавців, результати студентських опитувань так само не виявили критичних зауважень та потреб у внесенні змін до ОП.

Загальний висновок:

Станом на дату формування звіту відсутня необхідність вносити зміни до освітньої програми «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» галузь знань 08 «Право».